

dova o nalazima za koje ima premalo argumenata. On često samo otvara pitanja ostavljajući budućim istraživačima da ih na temelju novih nalaza razriješe.

I na kraju možemo konstatirati da je rad Janka Beloševića izvanredno koristan i važan prilog starohrvatskoj arheologiji. Može se reći da je imao arheološku sreću što je nailazio na dosada slabo poznate najranije starohrvatske grobove (VII—IX st.). Do njegovih istraživanja bile su nam dobro poznate starohrvatske nekropole iz IX—XI stoljeća. Svojim upornim i sustavnim radom uspio je iz grobnog inventara izvući maksimum znanstvenih zaključaka o jednom do sada malo poznatom, a za hrvatsku povijest važnom periodu. Čak i u slučajevima kada nije dao definitivna rješenja ili je samo nabacio problematiku, dao je poticaj drugim arheolozima da ustraju u istraživanju najstarije hrvatske arheologije.

Šteta je što naslov knjige »Materijalna kultura Hrvata od VI do IX stoljeća« ne odgovara u potpunosti njenom sadržaju. Autor se, kako sam kaže na početku knjige, ograničio na središte hrvatske države — na područje između Cetine i Zrmanje. Ostali dijelovi Hrvatske nisu ni spomenuti, npr. Istra, sjev. Hrvatska itd. Osim toga u knjizi nije obrađena bogata sakralna i nedovoljno ispitana profana arhitektura starih Hrvata, kao ni ostali vidovi njihove materijalne kulture.

Unatoč tome treba ovu knjigu toplo pozdraviti kao jedan od najvažnijih priloga starohrvatskoj arheologiji u posljednje vrijeme. Pisana je stručnim jezikom, ali na način čitak i za nestručnjaka, pa je i to jedna od vrlina ovog teksta.

Andjelka Stipčević-Despotović

BIOGRAPHISCHES LEXIKON ZUR GESCHICHTE SÜDOSTEUROPAS. Bd. 3—4 (L—Z). München 1979—1981 (Südosteuropäische Arbeiten. 75/3; 75/4.)

Biografski leksikon, o kojemu smo na ovom mjestu već pisali (HZ 1978/79, 503—504), u toku je 1981. dovršen. Treći (L—P) i četvrti svezak (R—Z) nastavljaju priručnik istom načinom, dok četvrti sadrži i registar ličnih imena za sve sveske, uključujući tu i ona imena koja nemaju natuknica, a koja se spominju u tekstu.

Kao i u prvim svescima, tako i u ova dva ima znatan broj biografija Hrvata. Tu su obrađeni povjesničari od Ivana Lučića (III, 50—51; autor M. Stoy) i Mavra Orbinija (III, 356—357), preko Šime Ljubića (III, 39—41; M. Stoy), Franje Račkoga (IV, 2—4; B. Grolshammer), Tadije Smičiklase (IV, 145—148; M. Stoy) do Milana Sufflaya (IV, 224—225; G. Grimm) i Ferde Šišića (IV, 122—123; M. Stoy). Autori su raspolagali literaturom koja se pojavila do 1973/74.; informacije koje pružaju uglavnom su solidne, iako najvećim dijelom ne prelaze granice onoga što je sadržano u Enciklopediji Jugoslavije. Ponekad ima i pogrešaka — a što bi bio priručnik bez njih!; ne može se, npr., reći da su Šišićeve rasprave iz 1935. i 1936. »do danas jedini prikaz hrvatske historiografije« (IV, 123) itd.

Iz hrvatske povijesti srednjeg vijeka u ove sveske leksikona ušli su hrvatski knez Ljudevit Posavski (III, 41; F. Kämpfer), splitski arhidakon Tomas (IV, 310—311; F. Kämpfer), hrvatski kraljevi Tomislav (IV, 339; E. Bauer), o kom ima i novije literature nego što je njegov Zbornik iz 1925, i Zvonimir (IV, 506—508; S. M. Džaja) te knez Trpimir (IV, 350; E. Bauer). Iz Hrvatske i Dalmacije 16. i 17. st. nalaze se tu dubrovački diplomat Feliks Petančić (III, 428—430; P. Bartl), trojica Zrinskih (IV 504—506; M. Stoy), Andrija i Vićentije Zmajević (IV, 499; P. Bartl) te Antun Vrančić (IV, 442—444; M. Stoy). Svakako se može sumnjati u ispravnost tvrdnje M. Stoya da je Pavao Ritter-Vitezović (IV, 417—419) »svojim nadnacional-

nim pogledima postao pretečom ideja Ljudevita Gaja i Ante Starčevića, a u literaturi bi trebalo dodati i raspravu J. Šidaka »Počeci političke misli u Hrvata« (Naše teme XVI. 1972, br. 7—8, 1118—1135). Osim navedene literature o Antunu Vramcu (IV, 441—442; M. Stoy), napisala je i Olga Sojat važnu raspravu *Prije četiri stotine godina ... »Kronika« (1578) i »Poštila« (1586) Antuna Vramca* (Kaj VIII, 1975, br. 9—10, 109—121) koja je korisna i zbog bibliografije.

Razdoblje od prvih godina XVIII st. do početka hrvatskoga narodnog preporoda ostavilo je u vezi s Hrvatskom manji broj poznatih ljudi u leksikonu. O Friedrichu Wilhelmu Taubeu (IV, 273—274), čiji je opis Slavonije do danas jedan od najvažnijih izvora za njezinu povijest u njegovom razdoblju, nema, na žalost, važnije novije literature, nego što je to Büschingov spis iz 1786. — ako ne uzmemo u obzir takve sitnice kao što je npr. izvadak iz Taubeove knjige Franje Kesterčaneka *Hietzinger i Taube »O Klementincima u Krajinu«* (Savremenik XVI, 1908, 289—291). O zagrebačkom biskupu Maksimilijanu Vrhovcu (IV, 447—448) H.—J. Härtel donosi neke stvarne i terminološke netočnosti: npr. njegov »Oberhaus des Pressburger Reichstags« trebao bi biti *Magnatentafel des ungarischen Reichstags*; o Vrhovcu postoji zanimljiva rasprava Miroslava Despot (Naše teme XVI. 1972, 1136—1148) itd. Za ovo, kao i za druga razdoblja, ima u leksikonu životopisa Srba koji su važni i za povijest Hrvatske, kao npr. životopis srpskog metropolita Stefana Stratimirovića (IV, 213—214).

»Ilirsku« generaciju zastupaju Ivan Mažuranić (III, 134—136; B. Grolshammer) koji svakako nije 1841. prestao s odvjetačkim radom (usp. Antun Barac, *Književnost ilirizma*, 1964, 212), Metel Ožegović (III, 377—378) o kojem E. Bauer ne donosi ništa drugo nego slobodan prijedlog onoga što je Milan Prelog iznio u trećem svesku Narodne enciklopedije, Boguslav Šulek (IV, 226—228; A. Moritsch), Imbro Ignatijević Tkalac (IV, 331—333; W. Kessler), Ambroz Vranyczany (IV, 444—445; isti) i Ljudevit Vukotinović (IV, 451—454; isti). Iz razdoblja od kraha neoapsolutizma do stvaranja Jugoslavije spominje se čitav niz hrvatskih političara: Natko Nodilo (III, 332—333; A. Moritsch), Ivan Perkovac (III, 424—425; isti), Mihovil Pavlinović (III, 413—414; isti), Franko Potočnjak (III, 473—474; isti), Strossmayer, o kom Srećko M. Džaja (IV, 214—217) tvrdi da je njegova uloga u Narodnoj stranci bila važnija nego su to neki hrvatski povjesničari (od kojih spominje V. Ciligu i J. Šidaka) mislili, Frano Supilo (IV, 234—237; A. Moritsch), Franjo Rački (vidi gore), Antun i Stjepan Radić (IV, 7—8, 8—12; H. Sundhaussen), Ante Starčević i brat njegov Mile (IV, 169—173, 173—174, isti) te Ante Trumbić (IV, 353—354; isti). Raspravlja se i o banovima Levinu i Pavlu Rauchu (IV, 37—38, 38—39; M. Stoy), a E. Bauer piše o »posljednjem banu« Antunu Mihaloviću (III, 200), osim nekih dopuna, isto ono što je M. Prelog donio u Narodnoj enciklopediji. Za hrvatsku politiku ovog razdoblja važan je engleski historičar i političar Robert William Seton-Watson (IV, 115—119; G. Sewann), a nije bez interesa ni filolog Milan Rešetar (IV, 44—45; E. Albrecht).

Iz novije povijesti leksikon navodi dovoljan broj jugoslavenskih političara, npr. Svetozara Pribičevića (III, 479—482) ili predsjednika Tita (IV, 325—329). Za hrvatsku stranu moraju se spomenuti članci o »poglavniku« Anti Paveliću (III, 409—411) i nadbiskupu Stepincu (IV, 197—199), koje H. Sundhaussen, uglavnom na osnovu jugoslavenske literature ocjenjuje veoma oprezno.

Za hrvatskog čitaoca Biografski leksikon za povijest jugoistočne Evrope nije od posebne važnosti zbog životopisa Hrvata, kojih se izbor nekada čini slučajnim i o kojima ima u hrvatskoj i jugoslavenskoj literaturi dovoljno podataka. Njegova je važnost više u tome što tu ima biografija ličnosti koje su imale (dobre ili loše) veze s Hrvatskom, a kojih se imena ne nalaze u jugoslavenskim priručnicima, kao npr. imena mađarskih političara ili osmanskih vojskovođa. Imma osim toga blografi-

ja i ličnosti svjetskog formata kao što su bili njemački reformator Martin Luther ili Josip Staljin (IV, 161—163), a osvjetljaju se posebno njihove veze s jugoistokom Evrope. S druge strane, za znanstveni svijet koji ne vlada hrvatskim jezikom ima tu životopisa istaknutih Hrvata o kojima se obično malo što zna. Svaki prvijenac ima svojih nedostataka, no mora se reći da je kvalitet članaka uglavnom rastao od prve knjige naovamo. Leksikon ima ukupno više od 2000 stranica, a Hrvati su u njemu dobili ono mjesto koje zaslužuju.

Osim nove »Bücherkunde«, leksikon koji su izdali za Südost-Institut München Mathias Bernath, (knj. 3) Felix v. Schroeder i (knj. 4) Karl Nehring najveći je znanstveni poduhvat njemačke »Südosteuropaforschung«. Iako u pojedinostima može biti prigovora i dopuna, leksikon ipak treba preporučiti i hrvatskoj znanstvenoj javnosti.

Wolfgang Kessler

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šalžite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — prosinac 1982.